

DĚDICTVÍ

od A do Z

– JAK TO VLASTNĚ JE?

Materiál byl vytvořený v rámci projektu s názvem „Posilování právní, finanční a digitální samostatnosti seniorů“, který realizuje Asociace sociálního poradenství za podpory Ministerstva práce a sociálních věcí ČR z dotačního programu „Podpora veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností“.

ASOCIACE SOCIÁLNÍHO PORADENSTVÍ
Sít odborného sociálního poradenství

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

1.	Proč je důležité řešit dědění včas?	3
2.	Základní principy dědění v České republice	4
3.	Pozůstalost a dědictví	5
4.	Pořízení pro případ smrti	6
4.1.	Dědická smlouva.....	7
4.2.	Závět'	8
4.3.	Dovětek	11
4.4.	Odkaz	11
5.	Zákonná dědická posloupnost	12
5.1.	Dědické třídy	12
6.	Nepominutelný dědic	14
6.1.	Vydědění	15
6.2.	Dědická nezpůsobilost	17
7.	Dluhy a dědictví	19
8.	Průběh řízení o rozdělení pozůstalosti	21
9.	Kam se obrátit o pomoc	23

Proč je důležité řešit dědění včas?

Otázky spojené s děděním jsou často odkládanou záležitostí. A to především proto, že se jedná o nepříjemné a citlivé téma, které může vyvolávat konflikty v rodině. Přesto právě včasné řešení dědických záležitostí může pomoci předejít mnoha problémům, sporům i finančním komplikacím. Dědění totiž není jen otázkou majetku, ale také odpovědnosti vůči blízkým.

Pokud člověk nevyjádří svou vůli ohledně majetkového uspořádání, rozhoduje po jeho smrti zákon. Ten stanoví okruh dědiců, včetně velikosti jejich dědických podílů, který však vždy nemusí odpovídat skutečné vůli zemřelého ani rodinné situaci.

V praxi tak může dojít například k tomu, že majetek získá osoba, se kterou měl zesnulý dlouhodobě špatné vztahy, zatímco partner či jiná blízká osoba zůstane bez odpovídajícího zajištění.

Včasné řešení dědictví je důležité také z praktického hlediska. Lidé často zapomínají, že součástí dědictví nejsou pouze nemovitosti či úspory, ale i dluhy a další závazky. Pokud nejsou majetkové poměry přehledně uspořádány, mohou se dědici ocitnout ve složité situaci. Musí například dohledávat dokumenty, řešit nejasné vlastnické vztahy, hradit dluhy zesnulého, o nichž nevěděli nebo čelit sporům mezi příbuznými. Takové konflikty bývají psychicky i finančně náročné a často vedou k dlouhodobému narušení rodinných vztahů.

Důležitou roli hraje i prevence vůči zneužití nebo podvodům. Především na seniorech dochází k aplikaci nátlaku při převodech majetku a podpisu nevýhodných dokumentů. Konzultace s odborníkem, především notářem, advokátem nebo právníkem, může pomoci zajistit, aby byla projevená vůle ohledně majetkového uspořádání správně zaznamenána a právně chráněna.

Včasné řešení otázek spojených s děděním tedy představuje odpovědný krok, který může rodině usnadnit obtížné období a pomoci předejít mnoha problémům či konfliktům. Jasně upravené majetkové vztahy tudíž přináší vyšší právní jistotu i ochranu pro všechny zúčastněné.

2.

Základní principy dědění v České republice

Dědické právo upravuje občanský zákoník, přičemž obsahuje jeho základní zásady. Ty jsou principiálně podstatné jednak pro celé dědické řízení, jednak pro účely stanovení okruhu oprávněných dědiců. Jinými slovy stanoví, kdo může dědit, jakým způsobem dochází k rozdělení pozůstalosti a jak probíhá dědické řízení.

Základním principem dědického práva je **ochrana vůle zůstavitele** (zesnulého), ale také snaha o spravedlivé uspořádání majetkových vztahů po jeho smrti.

Zůstavitel má tedy v průběhu života právo stanovit, zda pořídí pro případ smrti, jakou formou, svobodně volí osobu dědice a může také ovlivnit, jak bude vypadat vypořádání jeho majetku po smrti.

Považujeme za důležité zmínit také princip **svobodného nabytí dědictví**. Každý dědic totiž může svůj dědický podíl odmítnout, vzdát se jej nebo se zříci svého dědického práva.

Pokud dojde k přijetí dědictví, aplikuje se takové pravidlo, že na právního nástupce přechází veškerá práva a povinnosti zůstavitele, a to jako celek. Závěrem této kapitoly je třeba zmínit, že **dědické řízení proběhne vždy**, tj. i za předpokladu, že je hodnota pozůstalosti de facto nulová.

Pozůstalost a dědictví

Pozůstalostí se rozumí veškerý majetek zůstavitele ke dni úmrtí. Součástí pozůstalosti však nejsou pouze aktiva, jako například nemovitosti, peníze nebo cennosti, ale také dluhy a jiné závazky. Na dědice tudíž přechází nejen majetek, ale i odpovědnost za dluhy zůstavitele, a to mnohdy v neomezené výši (výjimkou je tzv. výhrada soupisu pozůstalosti).

Do pozůstalosti však nepatří práva a povinnosti, které jsou vázané výlučně na osobu zůstavitele. Jde například o právo na výživné nebo o právo na odčinění újmy na přirozených právech zesnulého.

Po smrti nejprve dochází k zániku, tj. vypořádání, společného jmění manželů (SJM). Až posléze lze stanovit hodnotu pozůstalosti. Ta je tvořena polovinou zaniklého SJM a výlučným majetkem zůstavitele. Jedná se například o nemovitosti, které zůstavitel nabyl před uzavřením manželství či darem v průběhu trvání manželství.

Tento majetek, který ztotožňuje pozůstalost, se následně rozděljuje na dědické podíly, a to mezi jednotlivé dědice. Dědici jsou stanoveni buď zákonem, nebo poslední vůlí (dědickou smlouvou či závětí).

Dědictví tedy představuje část pozůstalosti, kterou obdrží konkrétní dědic, tedy jeho dědický podíl (např. 1/3 z pozůstalosti).

Příklad č. 1:

Majetek zesnulého tvoří byt o dispozici 3+kk, dvougenerační rodinný dům o celkové dispozici 7+2, dva osobní automobily, 30% podíl v obchodní korporaci (s. r. o.) a finanční hotovost ve výši 450 000 Kč. Rovněž k němu patří hypoteční úvěr, jehož nesplacená část činí 5 000 000 Kč.

Jelikož měl zůstavitel manželku a veškerý uvedený majetek se nacházel ve společném jmění manželů, dojde k jeho vypořádání. SJM nebylo ze strany manželů rozšířeno ani zúženo.

Manželka tak získá (spolu)vlastnický podíl k ½ majetku, včetně hypotečního úvěru. Druhá polovina zaniklého SJM tvoří pozůstalost. Z ní se posléze stanoví podíly jednotlivých dědiců.

Pořízení pro případ smrti

Dědictví lze nabýt třemi způsoby. Jedná se o tzv. **dědický titul** neboli právní důvod dědění. Tedy důvod, v jehož důsledku lze povolat oprávněného dědice (jedná se nezbytnou podmínku vzniku dědického práva konkrétního dědice).

Dědickým titulem může být pouze takový právní důvod, který stanoví občanský zákoník.

Konkrétně:

- 1. dědická smlouva** (smluvní nástupnictví),
- 2. závěť** (testamentární nástupnictví),
- 3. zákon** (intestátní nástupnictví).

Dědické tituly jsou seřazeny chronologicky dle jejich právní síly.

Jiný právní důvod dědění neexistuje – občanský zákoník totiž obsahuje uzavřený výčet dědických titulů, přičemž se od dané právní úpravy nelze odchýlit, a to ani smluvně.

Pokud dojde k odlišnému ujednání, nebude se jednat o součást dědického práva, ale o smluvní závazek, který se řídí specifickými pravidly (např. darování pro případ smrti).

Od dědického titulu je třeba odlišovat tzv. **pořízení pro případ smrti**, které slouží k rozdělení majetku dle vůle zůstavitele.

Občanský zákoník rozlišuje tři druhy pořízení pro případ smrti, a to:

- 1. dědickou smlouvu,**
- 2. závěť,**
- 3. dovětek.**

Příklad č. 2:

Zesnulý sjedná se svým synem dědickou smlouvu, která je současně dědickým titulem. Rovněž pořídí závěť, jež také představuje dědický titul, konkrétně v rozsahu, v němž není v rozporu s dědickou smlouvou.

Pokud se k některému majetku nevztahuje pořízení pro případ smrti, aplikuje se zákon, resp. zákonná dědická posloupnost.

**Jak jednotlivá pořízení pro případ smrti fungují? Co obsahují?
A co vede k jejich neplatnosti?**

4.1.

Dědická smlouva

Dědická smlouva je jedním z možných způsobů rozdělení majetku podle vůle zůstavitele, přičemž představuje nejsilnější dědický titul.

To znamená, že pokud byla sjednána, má přednost před všemi ostatními dědickými tituly bez ohledu na jejich případnou existenci (nepřihlíží se k nim).

Dědická smlouva se, jakožto tzv. dvoustranné právní jednání, uzavírá mezi zůstavitelem a budoucím dědicem. Na jejím základě pak vzniká dědici právo na předem sjednanou část pozůstalosti.

Mezi základní náležitosti dědické smlouvy patří především:

- ujednání mezi zůstavitelem a budoucím dědicem – nemusí se jednat o rodinného příslušníka,
- **osobní jednání** – smlouva nemůže být uzavřena v zastoupení (např. na základě plné moci),
- **svéprávnost** – způsobilost právně jednat (má ji každá osoba, která dovršila 18. roku věku, ledaže došlo k omezení svéprávnosti),
- **zletilost** – dosažení 18 let,
- **rozdělení pozůstalosti – dědickou smlouvu lze uzavřít nanejvýše pro ¾ majetku zůstavitele** – o zbylé části pozůstalosti lze pořídit závěť, a to i ve prospěch totožného dědice,

- volná dispozice s majetkem ze strany zůstavitele až do okamžiku jeho smrti – např. pokud je předmětem dědické smlouvy nemovitost, patří zůstaviteli až do okamžiku smrti, přičemž ji může nadále užívat jako její vlastník,
- **zákonná ochrana dědice** – zůstavitel nesmí s majetkem nakládat způsobem, který je ve zjevném rozporu s dědickou smlouvou (např. darování sjednané části budoucí pozůstalosti).

Výjimkou osobního jednání je uzavření dědické smlouvy ve prospěch nezletilého dědice nebo právnické osoby.

Dědická smlouva se uzavírá výlučně formou notářského zápisu, tedy za přítomnosti notáře. Pokud není dodržena zákonná forma, neznamená to však automaticky neplatnost smlouvy – může být považována za závěť.

Příklad č. 3:

Zesnulý sjednal za přítomnosti notáře dědickou smlouvu se svou manželkou. O zbylé čtvrtině svého majetku pořídil závěť, opět ve prospěch své ženy. Jelikož neměl žádné potomky, dané jednání je z právního hlediska v pořádku.

Pokud by však zůstavitel měl potomky a jednal pouze ve prospěch manželky, došlo by ke zkrácení jejich práv. Potomci by se tak v roli nepominutelných dědiců mohli domáhat právní ochrany, a tedy uplatnit nárok na podíl z pozůstalosti.

Jinou situací by bylo uzavření dědické smlouvy s manželkou ve prospěch nezletilých potomků a současné pořízení závěti o zbylém majetku svědčící manželce.

4.2.

Závěť

I závěť umožňuje zesnulému rozhodnout o způsobu rozdělení jeho majetku dle vlastní vůle. Může v ní určit konkrétní dědice, rozdělit majetek odlišně od zákona nebo zůstavit část majetku jiné osobě či organizaci.

Jinými slovy, pokud zůstavitel pořídí závěť, v níž majetek rozdělí mezi konkrétní dědice podle určitých podílů nebo zůstaví dědicům konkrétní věci, a současně neumožní, aby si dědici rozdělili majetek jiným než zůstavitelem stanoveným způsobem, nezbude než dané majetkové uspořádání respektovat (nebude možné si pozůstalost rozdělit libovolně).

Závěť se tedy vykládá co nejvíce v souladu s projevenou vůlí zůstavitele.

Nicméně v některých případech dochází k omezení svobody zemřelého, a to ve prospěch nepominutelných dědiců, tedy potomků zůstavitele. Konkrétně v případě, že by měli být zkráceni na svých právech.

Občanský zákoník stanoví **tři typy závěti**, přičemž všechny respektují pouze **písemnou podobu**:

■ **1. holografní**

– závěť je sepsána a podepsána vlastní rukou zůstavitele (zákon vyžaduje výslovné označení „Závěť“),

■ **2. alografní**

– dokument je vytvořen jiným způsobem (např. na počítači) a opatřen vlastnoručním podpisem zůstavitele,

■ **3. notářská**

– závěť se sepisuje ve formě notářského zápisu (veřejné listiny), přičemž posléze dochází k jejímu uložení v Evidenci právních jednání pro případ smrti.

V případě alografní závěti je potřeba, aby **zůstavitel za přítomnosti dvou současně přítomných svědků dokument podepsal a prohlásil, že se jedná o jeho poslední vůli**. Svědci oproti tomu musí závěť akceptovat a rovněž ji opatřit svým podpisem.

Svědkem může být jakákoli osoba starší 18 let, znalá jazyka, v němž se závěť sepisuje, a která nemá jakýkoli zájem na jejím obsahu.

Příklad č. 4:

Zůstavitel sepsal závěť vlastní rukou, označil ji jako „Závěť, datoval ji a podepsal. Taková závěť je platná (holografní).

Zůstavitel sepsal další závěť, tentokrát na počítači, a podepsal ji za přítomnosti dvou svědků. Svědci však nebyli přítomni zároveň, přičemž jedním z nich byl závětí povolávaný dědic. Takové jednání nemůže být platné, protože nesplňuje zákonné náležitosti.

Mezi základní náležitosti závěti patří:

■ **svéprávnost**

– způsobilost právně jednat (má ji každá osoba, která dovršila 18. roku věku, ledaže došlo k omezení svéprávnosti),

■ rozdělení pozůstalosti

– závěť lze pořídit o celém majetku, části majetku nebo například finanční částce,

■ odvolatelnost

– závěť lze odvolat výslovně, pořízením novější závěti, vyjmutím z Evidence pořízení pro případ smrti (notářská závěť) nebo zničením dokumentu (např. roztrháním).

Zůstavitel může s majetkem volně nakládat, a to až do okamžiku úmrtí.

I závěť může být neplatná, a to částečně či celkově:

■ celková neplatnost

– závěť nesplňuje zákonem požadované náležitosti / není zřejmé datum jejího pořízení / existuje více závětí, které si vzájemně odporují,

■ částečná neplatnost

– podstatný omyl zůstavitele v osobě dědice, velikosti dědického podílu či věci, jež má být dědici zůstavena (způsobuje neplatnost daného ustanovení nikoli celého dokumentu) / mylná pohnutka (např. zůstavitel předpokládá, že dědic bude pokračovatelem jeho podnikatelské činnosti).

Není tedy na překážku, aby existovalo více závětí vedle sebe, které nejsou datovány, pouze si nesmí vzájemně odporovat.

Příklad č. 5:

Zůstavitel sepsal závěť vlastní rukou, která je platná. Vedle toho nechal vytvořit notářskou závěť.

Každá z nich se týká jiné části majetku, tudíž si vzájemně neodporují. Obě se tedy zohlední v řízení o rozdělení pozůstalosti.

4.3.

Dovětek

Posledním pořízením pro případ smrti je **dovětek**. Účelem dovětku není, na rozdíl od dědické smlouvy a závěti, **povolání dědice, nýbrž stanovení odkazu**, podmínky, příkazu či doložení času.

Nejedná se tedy o dědický titul.

Dovětek lze pořídit buď samostatně, nebo může tvořit součást závěti.

4.4.

Odkaz

Odkaz neboli legatum **nepředstavuje pořízení pro případ smrti, jelikož se jím nepovolávají dědici**. Jeho účelem je odkázání určité věci, pohledávky nebo finanční částky konkrétní osobě.

Odkazovník vystupuje jako věřitel vůči dědicům tím, že si nárokuje vydání odkazu.

Odkaz se zřizuje buď samostatně, zpravidla dovětkem, nebo tvoří součást závěti.

Předmětem odkazu mohou být konkrétní věci např. automobil, klavír, sbírka obrazů, nebo finanční částka.

Odkaz je odvolatelný, a to stejným způsobem jako závěť. Jde o klíčový rozdíl oproti **darování pro případ smrti**, jehož zřízením se dárce vzdává práva dar odvolat.

Příklad č. 6:

Zůstavitel odkázal závětí finanční částku ve výši 100 000 Kč – jedná se o platný odkaz, ledaže by jej odkazovník odmítl.

V jiném případě však zůstavitel přenechal osobní automobil s tím, že vlastnické právo k němu přejde až po jeho smrti, a to bez možnosti dar odvolat – půjde o darování pro případ smrti.

5.

Zákonná dědická posloupnost

Zákon představuje nejslabší dědický titul. Nastává až v okamžiku, kdy nedojde k dědění pozůstalosti nebo její části podle dědické smlouvy či závěti. Tedy v situaci, kdy zůstavitel neprojeví žádnou vůli ohledně majetkového uspořádání.

5.1.

Dědické třídy

Občanský zákoník rozeznává celkem 6 dědických tříd.

Pro snazší přehlednost jsme vytvořili tabulku, která obsahuje kategorizaci zákonných dědiců.

Pokud se nedědí v první dědické třídě, aplikuje se druhá třída dědiců apod.

1. třída

- **Potomci zůstavitele, pokud nebyli vyděděni a mají dědickou způsobilost.**

Pokud některý z potomků již nežije, dědí jeho děti rovným dílem.

- **Manžel / partner zůstavitele.**

Po smrti zůstavitele dochází k zániku společného jmění (manžel / partner získá ½ majetku) – pozůstalost tak tvoří pouze ½ majetku, která patřila zůstaviteli.

- **Registrovaný partner.**

Nedochází k zániku společného jmění, jelikož v registrovaném partnerství neexistuje. Registrovaní partneři jsou pouze podíloví spoluvlastníci.

Pozůstalost se rozdělí rovným dílem mezi všechny dědice.

Manžel / partner / registrovaný partner nemůže v I. třídě zákonných dědiců dědit sám.

2. třída

- **Manžel / partner / registrovaný partner,**

pokud nemohl dědit v I. třídě zákonných dědiců. Obdrží alespoň ½ z pozůstalosti.

- **Rodiče zůstavitele.**

- **Spolužijící osoba, tj. každý, kdo se zůstavitelem žil alespoň po dobu 1 roku před smrtí ve společné domácnosti, pečoval o společnou domácnost / byl odkázán výživou na zůstavitele.**

Společná domácnost se obvykle prokazuje finančními doklady, smlouvami nebo čestným prohlášením.

Pozůstalost se rozdělí rovným dílem mezi všechny dědice, avšak s výjimkou manžela / partnera / registrovaného partnera, který má nárok na ½ z pozůstalosti. Spolužijící osoba nemůže dědit v II. zákonné dědické třídě sama.

3. třída

- **Sourozenci zůstavitele, případně jejich potomci (neteře a synovci).**

- **Spolužijící osoba, pokud nemohla dědit ve II. třídě zákonných dědiců.**

Pozůstalost se rozdělí rovným dílem.

4. třída

- **Prarodiče zůstavitele.**

Pozůstalost se rozdělí rovným dílem.

5. třída

- **Prarodiče rodičů zůstavitele (pradědečkové a prababičky).**

Každé straně (otcově i matčině) náleží ½ pozůstalosti.

Pokud některá z osob nedědí, připadá uvolněný majetek ostatním dědicům rovným dílem.

6. třída

- **Děti prarodičů zůstavitele (tety a strýcové), případně jejich děti (sestřenice a bratřanci).**

- **Děti dětí sourozenců zůstavitele (praneteře a prasnynovci).**

Pozůstalost se rozdělí rovným dílem mezi všechny dědice.

V případě, že neexistuje žádný zákonný dědic, stávají se dědici odkazovníci, a to dle poměru hodnot svých odkazů.

Pakliže zůstavitel nestanovil odkazovníky, nabývá pozůstalost stát. Jedná se o tzv. **odúmrt'**.

Příklad č. 7:

Zemřelý měl manželku, matku a přítelkyni, s níž žil po dobu 1,5 roku před smrtí. Jelikož nepořídil závěť pro případ smrti, dojde k aplikaci zákonné dědické posloupnosti. Manželka nemůže dědit v první třídě dědiců sama. Použije se tedy druhá třída, v níž manželka zdědí ½ pozůstalosti. Přítelkyně s matkou si rozdělí zbývající polovinu pozůstalosti rovným dílem.

6.

Nepominutelný dědic

Nepominutelným dědicem je vždy potomek zůstavitele. Pakliže takový potomek již nežije, jsou nepominutelnými dědici jeho děti, tj. **vnoučata zesnulého**.

Nepominutelný dědic má s ohledem na zásadu mezigenerační solidarity **vždy právo na tzv. povinný díl z pozůstalosti**, ledaže není způsobilý dědit či došlo k jeho platnému vydědění.

Nárok na povinný díl představuje právo na peněžitě plnění (finanční kompenzaci v hodnotě povinného dílu), **nikoli nárok na vydání určité věci z pozůstalosti** (např. polovinu nemovitosti).

Nepominutelný dědic se tak ve vztahu k dědicům nachází v roli věřitele, který má za předpokladu, že byl v některém z pořízení pro případ smrti opomenut, a tedy sám nedědí, právo na úhradu stanovené finanční částky.

Povinný díl činí:

- **1/4 ze zákonného dědického podílu**, který by náležel zletilému dědici,
- **3/4 ze zákonného dědického podílu**, jenž by připadl nezletilému dědici.

Povinný díl nesmí být zatížen odkazy ani jinými právy třetích osob.

Dědický podíl, z něhož se stanoví povinný díl, se určí podle pravidel zákonné dědické posloupnosti a počtu dědiců.

Příklad č 8:

Zůstavitel po sobě zanechal 4 zákonné dědice - manželku a tři zletilé děti. Každý potomek má nárok na 1/4 z majetku zůstavitele (dědický podíl). Povinný díl se vypočítá z dědického podílu. V tomto případě se jedná o 1/16 (1/4 z 1/4). To znamená, že i kdyby existovalo pořízení pro případ smrti, všichni potomci mají nárok alespoň na 1/16 z majetku zesnulého.

Pokud má tedy potomek nárok na povinný díl v hodnotě 1/16 majetku, musí mu dědici poskytnout odpovídající finanční částku. Pakliže dojde k **vydědění** některého z potomků, jeho právo na povinný díl z pozůstalosti zaniká.

6.1.

Vydědění

Dědické právo rozeznává dva pojmy, které mohou dědici bránit v nabytí dědického podílu, a to:

- **vydědění,**
- **dědickou nezpůsobilost.**

Vydědění představuje výslovný projev vůle zůstavitele, kterým **nepominutelný dědic ztrácí právo na jakýkoli majetek**, jenž je předmětem řízení o pozůstalosti, **včetně práva na povinný díl**. To znamená, že vydědit lze **pouze potomky**, případně vnoučata, resp. pravnoučata zůstavitele.

Prohlášení o vydědění může být učiněno samostatně nebo jako součást závěti, a to **s uvedením zákonného důvodu**. Lze jej sepsat vlastní rukou, na počítači za přítomnosti svědků nebo u notáře.

Vydědění je přípustné pouze z důvodů uvedených v § 1646 občanského zákoníku. V opačném případě se k prohlášení nepřihlíží.

Mezi zákonné důvody vydědění patří:

1. **neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi** (např. potomek se o zůstavitele nepostará při vážných zdravotních potížích),
2. situace, kdy **potomek o zůstavitele nejeví opravdový zájem** (např. potomek se se zůstavitelem nevidá, neodepisuje mu na zprávy ani mu neodpovídá na telefonní hovory – jedná se de facto o nulový kontakt),
3. **odsouzení pro trestný čin** spáchaný za okolností svědčících o **zvrhlé povaze potomka** (např. úmyslné těžké ublížení na zdraví),
4. situace, kdy potomek **vede trvale nezřízený život** (např. zneužívání omamných látek nebo hazardní hry).

Vydědění je možné rovněž, když:

- **dědic není způsobilý dědit** a je tedy vyloučen z dědického práva,
- **dědic je natolik zadlužen / počíná si tak marnotratně, že existuje obava, že se pro jeho potomky nezachová majetek v hodnotě povinného dílu** – v tomto případě je však třeba zůstavit povinný díl potomkům vyděděného nepominutelného dědice, tj. vnoučatům, případně pravnoučatům.

Pro vydědění platí jasná pravidla – pokud potomek zůstavitele přežije, nedědí ani jeho potomci. V opačném případě potomci dědí.

Příklad č. 9:

Zůstavitel vydědil svého syna, nicméně neuvedl žádný zákonný důvod. Aby bylo vydědění platné, musí ostatní dědici prokázat jeho oprávněnost. V opačném případě má syn právo na povinný díl z pozůstalosti.

V jiném případě došlo k vydědění dcery. Nicméně zemřela dříve než zůstavitel. Tímto okamžikem vydědění zaniká a po zůstaviteli budou dědit dceřiní potomci, tj. jeho vnoučata.

Dědická nezpůsobilost

Dědická způsobilost obecně vzniká narozením a zaniká smrtí.

Nicméně za určitých podmínek se může **jakákoli osoba** stát dědicky nezpůsobilou, a to **přímo ze zákona** (ex lege). To znamená, že pokud by došlo k aplikaci zákonné dědické posloupnosti, daná osoba by pro svou nezpůsobilost nedědila.

Stejně jako pro vydědění, platí pro dědickou nezpůsobilost, resp. její vznik, uzavřený výčet zákonných důvodů. Konkrétně:

- **čin povahy úmyslného trestného činu** proti zůstaviteli nebo proti jeho předkovi, potomkovi či manželovi – absolutní vyloučení z dědického práva po zůstaviteli,
- **zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli** – zejména donucení či lstivé svedení k projevu poslední vůle, překažení projevu poslední vůle, zatajení, zfalšování či podvrh poslední vůle, úmyslné zničení poslední vůle (zůstavitel může takový čin výslovně prominout),
- **probíhající řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí** – pozůstalý manžel je vyloučen pouze jako zákonný dědic, tudíž může nadále dědit ze závěti či dědické smlouvy, ledaže by jeho jednání mělo povahu úmyslného trestného činu,
- **zbavení rodičovské odpovědnosti pro její zneužívání / závažné zanedbávání** – dochází pouze k vyloučení ze zákonné dědické posloupnosti.

Příklad č. 10:

Manželka podala žalobu na rozvod manželství pro domácí násilí. Reakcí manžela bylo těžké ublížení na zdraví s následkem smrti. I navzdory existující závěti, která stanovila, že manžel zdědí veškerý majetek po manželce, se dědicem nestane. Došlo totiž ke spáchání trestného činu, u něhož byl policejními orgány prokázán přímý úmysl. Manžel tak bude vyloučen z dědického práva po zesnulé manželce.

Zákonná dědická posloupnost

Dědictví zahrnuje nejen práva a majetek, ale také dluhy a další závazky zemřelého. Dluhy totiž nezanikají smrtí.

Dědic obecně odpovídá za dluhy zesnulého v plném rozsahu, a to společně a nerozdílně s ostatními dědici. Právě tato skutečnost bývá pro pozůstalé často překvapivá a může vést k obavám, zda se akceptací dědictví nedostanou do finančních potíží.

Součástí dědictví mohou být různé typy dluhů – například nesplacené půjčky, úvěry, dluhy na nájemném, nedoplatky za energie nebo závazky vůči státu. V některých případech mohou být vedeny také exekuce. Dědici by proto měli věnovat pozornost tomu, jaký je skutečný rozsah zůstavitelova majetku i závazků.

Možnou ochranu dědice představuje tzv. **výhrada soupisu pozůstalosti. V takovém případě dochází k omezení odpovědnosti za dluhy zesnulého, a to do výše hodnoty nabytého dědictví.**

Pokud se dědic domnívá, že je pozůstalost předlužená, může ji odmítnout. **Dědické řízení však odmítnutím nekončí** – zákonná posloupnost postupuje do další dědické třídy.

Příklad č. 11:

Syn zůstavitele uplatnil výhradu soupisu pozůstalosti (hodnota majetku činí 500 000 Kč). Odpovídá tudíž za dluhy pouze do 500 000 Kč. Dědické řízení končí.

Průběh řízení o rozdělení pozůstalosti

Řízení o rozdělení pozůstalosti, jakožto specifický proces stanovený občanským zákoníkem, má několik fází. Nejprve dochází k vystavení úmrtního listu zesnulého, konkrétně dle místa úmrtí, který se následně zasílá na soud (činí tak matriční úřad). Soud posléze určí notáře, jenž povede řízení o pozůstalosti.

Následuje předběžné šetření, které obvykle probíhá s osobou, jež zařizovala pohřeb, přičemž slouží ke zjištění:

- **majetku zůstavitele** – např. nemovitosti, finance, automobily apod.
- **dluhů, včetně jejich výše,**
- **existence tzv. pořízení pro případ smrti** – závěť, dědická smlouva či dovětek,
- **okruhu oprávněných dědiců.**

Vždy je vhodné notáři poskytnout co nejvíce informací o aktivech i pasivech zůstavitele a současně tvrzení doložit potřebnými listinami (např. hypoteční smlouva, opis listu vlastnictví nemovitosti nebo čísla bankovních účtů).

Po uskutečnění předběžného šetření si notář samostatně prověřuje a doplňuje potřebné informace, přičemž posléze majetek ocení.

Za účelem stanovení okruhu dědiců je třeba zjistit, zda zůstavitel zanechal **poslední vůli**, zpravidla závěť. Pokud zesnulý neučinil žádné pořízení pro případ smrti, stanoví se okruh dědiců podle **zákonné dědické posloupnosti**. To znamená, že notář určí, která ze šesti dědických skupin bude povolána k projednání pozůstalosti. Obvykle se jedná o **první třídu dědiců**.

Po zjištění majetku zůstavitele a okruhu dědiců dochází k **projednání pozůstalosti**. Notář dědice poučí o aktivech i pasivech zůstavitele a možnosti odmítnutí dědictví.

Dědici se mohou dohodnout na rozdělení pozůstalosti – uzavírá se tzv. **dohoda o vypořádání dědictví**, kterou schvaluje notář. Pokud se dědici neshodnou, dochází k rozdělení majetku zesnulého **podle závěti** či **zákonných dědických podílů**.

Řízení o pozůstalosti obvykle trvá přibližně půl roku. Nicméně, pokud se vyskytnou komplikace (např. jeden z dědiců se nachází v zahraničí) nebo je případ složitý, zejména z důvodu vyššího majetku zůstavitele, projednání dědictví bude trvat déle.

Dědické řízení nepodléhá dani z příjmů ani žádné jiné dani.

Je však třeba uhradit odměnu notáři, jejíž výše se odvíjí od hodnoty majetku zůstavitele.

Minimální poplatek za vedení řízení o pozůstalosti činí 2 000 Kč.

Kam se obrátit o pomoc

Řešení dědictví bývá pro pozůstalé nejen administrativně náročné, ale často také psychicky vyčerpávající. Mnoho lidí se v dědickém řízení setkává s nejasnými právními pojmy, komplikovanými rodinnými vztahy nebo obavami z dluhů a sporů. Je proto vhodné požádat o odbornou pomoc.

Základní roli v dědickém řízení hraje notář, kterého po smrti zůstavitele pověřuje soud jako soudního komisaře. Notář zjišťuje okruh dědiců, rozsah majetku a následně vede celé řízení o rozdělení pozůstalosti. Pozůstalým tak poskytuje informace o jejich právech a povinnostech a vysvětluje další postup. Pokud si dědici nejsou čímkoli jistí, mohou se na notáře obracet se svými dotazy.

V komplikovanějších případech je žádoucí vyhledat pomoc advokáta či právníka. To se týká zejména sporů mezi dědici, neplatnosti závěti či vydědění, nebo situací, kdy je součástí pozůstalosti majetek v zahraničí.

Pomoc však neposkytují pouze právníci. Lidé v obtížné životní situaci se mohou obrátit také na občanské poradny, které nabízí bezplatné sociální poradenství. Poradci pomáhají s orientací v dědickém řízení, vysvětlují základní právní postupy a mohou klienty nasměrovat na další odborníky či instituce. Výhodou občanských poraden je především dostupnost a diskrétnost.

Důležitá může být také terapeutická podpora. Úmrtí blízké osoby bývá zpravidla spojeno se stresem, smutkem a nejistotou, které mohou komplikovat schopnost řešit praktické záležitosti.

Pokud si nejste čímkoli jistí, ať již z pozice zůstavitele, či účastníka řízení o rozdělení pozůstalosti, doporučujeme vám se obrátit na odborníka. Vyvarujete se tak případným komplikacím a rodinným sporům.

ASP

ASOCIACE SOCIÁLNÍHO
PORADENSTVÍ